

топонимии крупнейшими учеными прошлого, а также достижения современной ономастической науки.

Этимологический словарь литовских гидронимов — большое подспорье ученым нашей республики в деле изучения топонимии Белоруссии. Здесь они найдут ценный и очень нужный им материал для этнической и семантико-этимологической интерпретации многих территориально белорусских названий. Для иллюстрации этой мысли приведем из словаря А. Ванагаса несколько десятков гидронимов, с которыми могут быть сопоставлены созвучные территориально белорусские топонимы бассейна Западной Двины. Насколько нам известно, эти белорусские названия еще не сопоставлялись с балтийскими, хотя славянские этимологические также не имели, поскольку и для этого не было достаточных оснований. Часть из них публикуется впервые (они записаны нами при полевом обследовании бассейна и приводятся здесь в белорусской графической форме с ударением). Сопоставим эти белорусские и литовские топонимы: Dėmė, Dėmenas —

Дэмяніцкая рака, р. Дэмянец; Gailešis, Gailešius — д. Гайлэшы / Гальэшы / Галэшы, д. Галыш; Kair-upis, Kairiai —

д. Койры; Karnavė, Karnavas — р. и уроч. Карнавітка; Pravaraitis, латыш.

Pravargas — р. Проварище; Putr-a-ravis,

Putrinka — Путровский ручей; Ramis,

Rame, латыш. Ramas ežers — Рамсай ручей; Ratà, Rat-upis, латыш. Ratelis —

Ратвин / Рацвин; Repės Dauba, Repė — Рэпішча; Samanė, Samanis, Samaninė — оз. Самані́, оз. Сомино / Саминское, р. Сомніца, р. Самініца / Саминица / Соминка / Соминка; здесь же, на основании данных словаря А. Ванагаса, следует назвать родственные формам типа

Samanė ятвяжские варианты названия озера: Sumowo / Somonis / Samle / Samel, с которыми могут быть сопоставлены западновинские топонимы — р. Самлі́ца, д. Сомля, оз. Сомля / Сомельское и др. Сравните также литовские гидронимы типа Skraud-urys, Skraudė gelmė — и название белорусской деревни Скра́далі, литовские гидронимические формы

Stervas / Servas, Stervelis — и варианты названия западновинской реки Сэрві́н-

ка / Śzierwica (в польской графике) / Свиервица. А. Ванагас считает литовские формы типа Stervas / Servas родственными гидронимам типа Sārv, Sārīa, возводя их к древнему индоевропейскому корню *ser-, *sog- со значением «течь» (ср. здесь западновинские гидронимиче-

ские варианты Сария / Сирья / Сырья / Сырьянка / Сарьянка); в связи с этим в данную группу топонимов, видимо, можно включить и такие белорусские названия, как р. Сярня́ (это название носят три реки, у одной из них есть вариант Сёрна), д. Сарулі́, гидронимические варианты Серокоротенка / Серокоротня / Серокоротнянка / Серокотенка (по первой части названия). Очень созвучны и такие литовские и белорусские топонимы, как Satà, Sate, Sat-upis — руч. и

д. Шату́ха; Savienė — р. Шевенка / Шэвінка, р. Шевянка, оз. и имен. Шевино, оз. Шевино / Шевено, фолькл. Шевеньков,

д. Зашевенье; Siurà, Surelis — уроч. и

р. Шўрыца; Tause, Tausele, Tausinė — р. Цяўшà / Циша / Чаушица / Чавша /

Чавшинка; Sysà, Sysalė — р. Шиша. В западновинских названиях Тарпская рака, д. Тарпà можно предположить фонетическую переделку славянами балтийской топонимической формы типа литовского гидронима Tarpupis (из tarpupis

«междуречье», где tarp «между», ūgė «река»); ср. Tarpūzerės upelis из tarpūzerė «пространство между озерами».

В этимологическом словаре литовских гидронимов А. Ванагаса белорусские топонимисты могут найти много интересного и нужного для выяснения ряда других территориально белорусских топонимов, составить на его основе представление о семантических принципах номинации балтийских географических названий.

Е. М. Катонova

А. П. Евдошенко. Проблемы структуры языка.— Кишинев: Карта молдавская, 1967.— 220 с.; ён жа. Сопоставительная фонология и морфология молдавского и русского языков.— Кишинев: Штинца, 1977.— 208 с.; ён жа. Сопоставительный синтаксис разнотипных языков.— Кишинев: Штинца, 1981.— 152 с.

Рэцэнзуюцца працы з'яўляюцца, па сутнасці, трыма часткамі адзінага даследавання, галоўная мэта якога — пошук адказаў на спрэчныя пытанні фаналогіі і граматыкі як тэарэтычных дысцыплін. Найбольш плённым, на думку аўтара, такі пошук можна быць на шляху супастаўляльнага даследавання моў. Перад намі вынік шматгадовых пошукаў — канцэпцыя моўнай структуры ў яе прылажэнні пераважна да малдаўскай і рускай моў. (У гэтым рэцэнзіі ўжываюцца тры абрэвіятуры для абазначэння кніг А. П. Яўдошанкі (у тым парадку, які яны пададзены ў загаловку): ПСЯ, СФМ, СС). Значную ўвагу вучоны аддае распрацоўцы метамавы лінгвістычных даследаванняў, справядліва сцвярджаючы,

што ад яе залежыць выніковасць моўных штудый, што граматыка адной канкрэтнай мовы не можа служыць метамовай для адекватнага апісання іншай (СФМ, с. 200). Другая адметная рыса рэцэнзуюмых прац — зварот да плану зместу фаналогіі, марфалогіі і сінтаксісу.

Пры аналізе фаналагічных з'яў зыходным для аўтара паняццем з'яўляецца клас (ПСЯ, с. 28 і наст.), якое расшчапляецца на ўласцівасць і мноства. Увядзенне гэтых паняццяў дазволіла яму пераадолець супярэчнасць фаналагічных канцэпцый, дзе сцвярджалася, што, з аднаго боку, фанема расшчапляецца на прызнакі, а з другога — што сукупнасць фанем з адным і тым жа прызнакам утварае рад, або серыю фанем. Успрыняцце прызнака як элемента фанемы было перашкодай на шляху развіцця фаналогіі, асабліва гістарычнай. Разуменне ж прызнака як класа (уласцівасці) дапамагае, лічыць даследчык, рашыць шэраг праблем: пабудаванне дыяхранічную фаналогію, выпрацаванне перыядызацыю гісторыі мовы, выявіць крытэрыі размеркавання дыялектных адзінак і інш. Істотнае месца ў канцэпцыі А. П. Яўдошанкі займае паняцце патэнцыяльнасці фаналагічнай сістэмы. Сістэма разглядаецца як клас класаў дыферэнцыяльных прызнакаў. Прызнакі розных класаў перасякаюцца, і пункты іх перасячэння ёсць патэнцыяльныя фанемы. На кожным з этапаў развіцця мовы рэалізуюцца пэўная частка патэнцыяльных фанем, сістэма ж пры гэтым застаецца нязменнай. Яна пераходзіць у новы стан толькі пры паяўленні або знікненні таго ці іншага прызнака або класа прызнакаў. Патэнцыяльная сістэма можа служыць падставой тыпалагічнага апісання гукавога боку моў.

Асаблівую цікавасць, на нашу думку, мае раздзел другой кнігі, прысвечаны вывясненню асаблівасцей марфалагічных структур малдаўскай і рускай моў (СФМ, с. 148—198). Выклад грунтуецца на шэрагу прынцыпаў, што дазваляюць сфармуляваць асноўную мэту марфалагічнага пазнання мовы — даць азначэнне марфемы як сукупнасці розных графем.

Аўтарам зроблена спроба разгледзець праблему часцін мовы як прынцыпова вырашалую на падставе чыста марфалагічных крытэрыяў. У цэлым марфалогія, на думку вучонага, займае цэнтральнае становішча ў механізме мовы, выконваючы двудзінную задачу — упарадкаванне лексікі і забяспечанне сінтаксісу сродкамі для сувязі словаформ. Да ліку найважнейшых умоў, неабходных для адекватнага апісання сінтаксісу, аўтар адносіць адмежаванне яго ад марфалогіі і лексікалогіі, а таксама тыпалагічны падыход да асобнай мовы (СС, с. 33). У трэцяй кнізе А. П. Яўдошанка засяроджвае ўвагу на апісанні спосабаў і сродкаў выражэння сінтаксічных адносін, па-ранейшаму трымаючы ў полі зроку пытанні метамоў і тыпалогіі. Адным з істотных момантаў гэтага апісання трэба лічыць апору на сінтаксічна-тыпалагічныя традыцыі айчынных мовазнаўства, закладзеныя І. І. Мешчаніным.

Праца А. П. Яўдошанкі вызначаецца імкненнем дабіцца максімальна паслядоўнага апісання на падставе стварэння найбольш зручнай і метадалагічна дасканалай метамоў як адзінай сістэмы паняццяў, прыдатнай для апісання любой натуральнай мовы. Адсюль тое вялікае месца, якое адводзіцца ў кожнай з трох кніг пытанням тыпалогіі моў і іх супастаўляльнага аналізу. У гэтым — адметная станоўчая рыса даследавання і тое істотнае ў ім, што не можа не прыцягнуць увагі кожнага, хто займаецца супастаўляльна-тыпалагічнай праблематыкай, у тым ліку і беларускіх лінгвістаў, перад якімі паўстае задача здзяйснення параўнальнага даследавання беларускай і рускай моў.

А. Я. Міхневіч

Іванка Васева. **Теория и практика перевода:** Учебник для студентов II—III курса русской филологии.— София: Наука и искусство, 1980.— 254 с.

Кніга дацэнта Сафійскага ўніверсітэта імя К. Охрыдскага Іванкі Васевай, цалкам пабудаваная на блізкамоўным балгарска-рускім узаемаперакладзе, з'яўляецца, па сутнасці, першай у славянскім свеце прыватнай лінгвістычнай тэорыяй перакладу з блізкароднасных моў. Праца І. Васевай — падручнік, адрасаваны студэнтам-русістам, якія вывучаюць тэорыю перакладу згодна ўніверсітэцкаму вучэбнаму плану. Непасрэдны адрасат прадвызначыў і кола пытанняў, якія ў кнізе разглядаюцца, і нават яе пабудову. Пад адной вокладкай знайшлі сабе месца праблемы, як прыватнай, так і агульнай тэорыі перакладу — у тым выгледзе, у якім яны распрацаваны ў працах буйнейшых савецкіх перакладазнаўцаў. І. Васева дае азначэнне перакладу, называе яго віды, расказвае пра значэнне перакладу ў сучасным свеце, спыняецца на навуцы пра пераклад. Прычым усё гэта яна імкнецца звязаць з практыкай балгарскага перакладу, праілюстраваць прыкладамі, блізкімі балгарскаму чытачу. Тое ж можна сказаць і пра раздзелы манаграфіі, у якіх расказваецца пра пераклад як двухмоўны камунікатыўны акт, пра ўплыў на перакладазнаўства новых дасягненняў сучаснага мовазнаўства (трансфармацыйная граматыка, семіётыка, кампанентны аналіз і інш.), пра асноўныя напрамкі ў тэорыі перакладу: тэорыю заканамерных суадпаведнасцей Я. Рэцкера, тэорыю узроўняў эквівалентнасці В. Камісарова, семантыка-семіятычную мадэль Л. Бархударова.

Калі першая частка кнігі І. Васевай, прысвечаная агульнай тэорыі перакладу, з'яўляецца, па сутнасці, пераказам асобных перакладазнаўчых палажэнняў (зрэшты, падчас гэтых вядомых палажэнні ў тым-сім удакладняюцца, развіваюцца), то другая частка, што займае дзве трэці аб'ёму ўсяго выдання, — гэта ўжо канцэптуальна самастойнае, новае ў прыватнай тэорыі перакладу даследаванне. Безумоўна, і тут аўтарка «Теории и практики перевода» выкарыстоўвае